

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2007. július 18.*

A C-119/05. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Consiglio di Stato (Olaszország) a Bírósághoz 2005. március 14-én érkezett, 2004. október 22-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Ministero dell’Industria, del Commercio e dell’Artigianato**

és

a **Lucchini SpA**, korábban Lucchini Siderurgica SpA

között folyamatban lévő eljárásban

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas és K. Lenaerts tanácselnökök, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann (előadó), J. Makarczyk, G. Arestis, A. Borg Barthet, M. Ilešić és J. Malenovský bírák,

* Az eljárás nyelve: olasz.

főtanácsnok: L. A. Geelhoed,
hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2006. június 6-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Lucchini SpA, korábban Lucchini Siderurgica SpA, képviselőjében kezdetben: F. Lemme avvocato, később: G. Lemme és A. Anselmo avvocati,
- a cseh kormány képviselőjében T. Boček, meghatalmazotti minőségben,
- az olasz kormány képviselőjében I. M. Braguglia, meghatalmazotti minőségben, segítője: P. Gentili avvocato dello Stato,
- a holland kormány képviselőjében H. G. Sevenster, M. de Grave és C. ten Dam, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Közösségek Bizottsága képviselőjében V. Di Bucci és E. Righini, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2006. szeptember 14-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- ¹ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a közösségi joggal összeegyeztethetetlen állami támogatásokat nyújtó, jogerőssé vált nemzeti bírósági határozat alapján elfogadott nemzeti jogi aktus visszavonására alkalmazandó közösségi jogi elvekre vonatkozik.
- ² E kérelmet az olasz jog szerint alapított Lucchini SpA (korábban Siderpotenza SpA, majd Lucchini Siderurgica SpA, a továbbiakban: Lucchini) társaság által a Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianatónak (ipari, kereskedelmi és kézművesipari minisztérium, a továbbiakban: MICA) az állami támogatás viszsztatéríttetését elrendelő határozata ellen benyújtott kereset keretében terjesztették elő. A MICA a Mezzogiorno régióban az állami támogatások kezelésével korábban megbízott szervezetek (a továbbiakban együttesen: illetékes hatóságok) jogutódja.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

- ³ Az ESZAK-Szerződés 4. cikkének c) pontja tiltja az államok által bármilyen formában nyújtott szubvenciókat, illetve támogatásokat a szén- és acélipari ágazatokban.

- 4 1980-tól az acélágazat egyre fokozottabb és általánosabb válságával szembesülve Európában, ezen abszolút és feltétlen tilalommal szemben egy sor derogációs intézkedést fogadtak el az ESZAK-Szerződés 95. cikkének első és második bekezdése alapján.
- 5 Különösen az acéliparban nyújtott támogatások közösségi szabályainak megállapításáról szóló, 1981. augusztus 7-i 2320/81/ESZAK bizottsági határozat (HL L 228., 14. o., a továbbiakban: második kódex) megállapította az acéliparnak nyújtott állami támogatások második kódexét. E kódex célja az volt, hogy lehetővé tegye támogatások nyújtását az acélipari vállalkozások szanálásához és a termelőkapacitásuk csökkentéséhez, az előrelátható kereslet szintjén, miközben előírta a támogatások fokozatos eltörlését előre meghatározott határidőn belül, mind a Bizottsághoz való bejelentésüket (1982. szeptember 30-ig) és engedélyezésüket (1983. július 1-jéig), mind a kifizetésüket illetően (1984. december 31-ig). E határidőket meghosszabbították, a bejelentésüket illetően 1985. május 31-ig, az engedélyezésüket illetően 1985. augusztus 1-jéig, és a kifizetésüket illetően 1985. december 31-ig a 2320/81 határozatot módosító, 1985. április 19-i 1018/85/ESZAK bizottsági határozattal (HL L 110., 5. o.).
- 6 A második kódex előírta minden előirányzott támogatás Bizottság általi kötelező jóváhagyási eljárását. Különösen a kódex 8. cikke (1) bekezdésének értelmében:

„A Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben tájékoztatni kell minden támogatás nyújtására és módosítására irányuló szándékról. [...] az érintett tagállam a tervezett intézkedéseket csak a Bizottság jóváhagyásával hajthatja végre, ha eleget tesz az általa meghatározott feltételeknek.”

- 7 Az acélipari támogatások közösségi szabályainak meghatározásáról szóló, 1985. november 27-i 3484/85/ESZAK bizottsági határozat (HL L 340., 1. o.) lépett a második kódex helyébe, és bevezette a harmadik acélipari támogatási kódexet (a továbbiakban: harmadik kódex), az ESZAK-Szerződés 4. cikkének c) pontjában előírt tilalomtól való korlátozottabb, 1986. január 1. és 1988. december 31. közötti újabb eltérés megengedése végett.
- 8 A harmadik kódex 3. cikke alapján a Bizottság többek között általános támogatásokat engedélyezhetett a létesítmények új környezetvédelmi jogszabályoknak való megfeleltetése érdekében. E támogatások összege nem haladhatta meg a beruházási kiadások nettó támogatásának 15%-át.
- 9 A harmadik kódex 1. cikkének (3) bekezdése pontosította, hogy a támogatásokat csak a 6. cikk szerinti eljárásoknak megfelelően lehet végrehajtani, és 1988. december 31. után nem lehet folyósítani.
- 10 A harmadik kódex 6. cikke (1), (2) és (4) bekezdésének a szövege a következő:

„(1) A Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben tájékoztatni kell minden támogatás nyújtására és módosítására irányuló szándékról. [...] Ugyanilyen feltételek mellett tájékoztatni kell az acéliparra alkalmazandó olyan támogatási programok tervezetéről, amelyekről az EGK-Szerződés rendelkezései alapján már nyilatkozott. A jelen cikkben említett tervezett támogatásokat legkésőbb 1988. június 30-ig be kell jelenteni a Bizottságnak.

(2) A Bizottságot az észrevételei megtételéhez szükséges időben, de legkésőbb 1988. június 30-ig tájékoztatni kell a tagállamok, a helyi önkormányzatok, illetve az állami forrásokat e célra acélipari vállalkozások javára használó szervek minden tervezett pénzügyi intézkedéséről (részesedésszerzés, tőketámogatás vagy hasonló intézkedések).

A Bizottság meghatározza, hogy ezen intézkedések tartalmazznak-e támogatási elemet [...] és adott esetben értékeli a 2-5. cikk rendelkezéseivel való összeegyeztethetőségüket.

[...]

(4) Ha miután az érdekelteket felszólították az észrevételeik megtételére, a Bizottság megállapítja, hogy valamely támogatás nem egyeztethető össze a jelen határozat rendelkezéseivel, tájékoztatja az érdekelt tagállamot a határozatáról. A Bizottság a szóban forgó támogatás értékeléséhez szükséges információ kézhezvételétől számított három hónapon belül meghozza határozatát. Az ESZAK-Szerződés 88. cikkének rendelkezései alkalmazandók abban az esetben, ha valamely tagállam nem tesz eleget az említett határozatnak. Az érdekelt tagállam az (1) és (2) bekezdésben említett, tervezett intézkedéseket csak akkor alkalmazhatja, ha azokat a Bizottság jóváhagyta, és ha azok a Bizottság által megállapított feltételeknek megfelelnek.”

¹¹ A harmadik kódex helyébe az acélipar állami támogatásának közösségi szabályairól szóló, 1989. február 1-jei 322/89/ESZAK bizottsági határozattal (HL L 38., 8. o.) létrehozott, 1989. január 1-jétől 1991. december 31-ig hatályos negyedik kódex lépett, amely megismételte többek között a harmadik kódex 3. cikkét.

- 12 Az ESZAK-Szerződés 2002. július 23-i lejárta óta az EK-Szerződés által előírt rendszer az acélipari ágazatban nyújtott állami támogatásokra is alkalmazandó.

A nemzeti szabályozás

- 13 A Mezzogiornóban történő rendkívül beavatkozásról szóló, 1976. május 2-i 183. sz. törvény (legge n 183/1976 sulla disciplina dell'intervento straordinario nel Mezzogiorno, GURI 121., 1976. május 8., a továbbiakban: az 183/1976. sz. törvény) előírta többek között mind a tőketámogatások, mind kamattámogatások nyújtásának lehetőségét, a Mezzogiornóban ipari projektek megvalósítása érdekében történő beruházások összegének 30%-áig terjedően.
- 14 Az olasz polgári törvénykönyvnek (codice civile) az „Anyagi jogerő” című, 2909. cikke a következőt írja elő:

„A jogerőssé vált ítéletben tett megállapítások ugyanazon felek és jogutódaik, illetve engedményeseik vonatkozásában kötelezőek.”

- 15 A kérdést előterjesztő bíróság szerint e rendelkezés nemcsak az érintett eljárás során hivatkozott jogalapokra vonatkozik, hanem azokra is, amelyekre hivatkozhattak volna.
- 16 Eljárási jogi szempontból kizárja a bírósághoz fordulás lehetőségét minden olyan jogvitában, amelyben másik bíróság már jogerősen döntött.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

A Lucchini támogatás iránti kérelme

- ¹⁷ 1985. november 6-án a Lucchini támogatás iránti kérelmet nyújtott be az 183/1976. sz. törvény alapján az illetékes hatóságokhoz egyes acélipari létesítmények modernizációja érdekében. A 2550 millió ITL összegű teljes beruházáshoz a Lucchini 765 millió ITL (azaz a költségek 30%-a) támogatást, valamint 1020 millió ITL kölcsön kamatainak elengedését kérte. A kölcsönkérelem megvizsgálásával megbízott hitelintézet a kért összegű kölcsön megadását 10 éves időtartamra 4,25%-os kamattámogatással irányozta elő.
- ¹⁸ 1988. április 20-i levelükben az illetékes hatóságok bejelentették a Bizottságnak a Lucchini javára nyújtandó támogatás tervezetét a harmadik kódex 6. cikke (1) bekezdésének megfelelően. E bejelentés szerint e támogatás célja a környezetvédelem javítására szolgáló beruházás. Az 1020 millió ITL kölcsönre vonatkozó kamattámogatás értékét 367 millió ITL-ben állapították meg.
- ¹⁹ 1988. június 22-i levelében a Bizottság további információkat kért az említett támogatásban részesülő beruházás jellegére vonatkozóan, valamint a kért kölcsön pontos feltételeiről (kamatszázalék és időtartam). E levélben a Bizottság továbbá arra kérte az illetékes hatóságokat, hogy jelöljék meg, hogy a környezetvédelmet szolgáló általános rendszer alapján nyújtották-e, hogy lehetővé tegyék, hogy a létesítmények igazodhassanak az erre vonatkozó új szabályokhoz, a szóban forgó szabályok megjelölésével. Az illetékes hatóságok nem válaszoltak erre a levélre.

- 20 1988. november 16-án, a harmadik kódex által a támogatások nyújtására ugyanebben az évben december 31-re megállapított határidő lejártához közeledve az illetékes hatóságok úgy határoztak, ideiglenesen 382,5 millió ITL tőkét nyújtanak a Lucchininek, azaz a beruházások összegének 15%-át, (az 183/76. sz. törvény által előírt 30% helyett) 1988. december 31. előtti kifizetésre, amint azt a harmadik kódex megkövetelte. A kamattámogatást viszont megtagadták, mivel az említett kódex által előírt 15%-os határ fölé emelte volna a nyújtott támogatások teljes összegét. A harmadik kódex 6. cikkének megfelelően a támogatás nyújtására vonatkozó végleges intézkedés meghozatala a Bizottság jóváhagyásától függött, és az illetékes hatóságok semmilyen kifizetést nem eszközöltek.
- 21 Mivel a Bizottság nem tudta egyből megítélni a tervezett támogatásoknak a közös piaccal való összeegyeztethetőségét az illetékes hatóságok által adott felvilágosítások hiányában, megindította velük szemben a harmadik kódex 6. cikkének (4) bekezdésében előírt eljárást, és erről az 1989. január 13-i levélben tájékoztatta őket. Az erre az eljárásra vonatkozó közleményt 1990. március 23-án tették közzé az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* (HL C 73., 5. o.).
- 22 Az illetékes hatóságok 1989. augusztus 9-i telexben további részletekkel szolgáltak a szóban forgó támogatásra vonatkozóan. A Bizottság 1989. október 18-i levelében közölte e hatóságokkal, hogy a válaszuk nem volt kielégítő, mivel bizonyos részletek még mindig hiányoztak. A Bizottság továbbá utalt arra, hogy ha nem kap megfelelő választ a tizenöt munkanapos határidő lejártakor, megalapozottan hozhat végleges határozatot kizárólag a rendelkezésére álló információk alapján. Ez utóbbi levélre nem érkezett válasz.

A 90/555/ESZAK bizottsági határozat

- 23 A Bizottság a Tirreno és a Siderpotenza acélmű javára az olasz hatóságok által tervezett támogatásokra (N195/88 – N200/88 támogatások) vonatkozó, 1990. június

20-i 90/555/ESZAK határozattal (HL L 314., 17. o.), a közös piaccal összeegyeztethetetlennek nyilvánította a Lucchini javára előírányzott összes támogatást, mivel úgy vélte, hogy nem volt bizonyított, hogy a harmadik kódex 3. cikkében előírt eltéréshez szükséges feltételek teljesültek.

- 24 A határozatot 1990. július 20-án közzétették az illetékes hatóságokkal, és 1990. november 14-én közzétették az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában*. A Lucchini nem támadta meg ezt a határozatot az ESZAK-Szerződés 33. cikkének harmadik bekezdésében előírt egy hónapos határidőn belül.

A polgári bíróság előtti eljárás

- 25 A 90/555 határozat meghozatala előtt a Lucchini – mivel nem folyósították neki a támogatást – 1989. április 6-án a Tribunale civile e penale di Roma előtt eljárást indított az illetékes hatóságok ellen az eredetileg követelt teljes támogatás kifizetéséhez való jogának (vagyis 765 millió ITL összegű támogatás és 367 millió ITL összegű kamattámogatás) megállapítása érdekében.
- 26 1991. július 24-i ítéletével, vagyis a 90/555 határozatot követően, a Tribunale civile e penale di Roma arra a következtetésre jutott, hogy a Lucchini jogosult volt a szóban forgó támogatásra, és kötelezte az illetékes hatóságokat a kért összegek kifizetésére. Ezen ítélet teljes egészében az 183/1976. sz. törvényen alapult. A felek sem az ESZAK-Szerződésre, sem a harmadik, illetve a negyedik kódexre, sem a 90/555 határozatra nem hivatkoztak a Tribunale civile e penale di Roma előtt, és ezen bíróság nem hivatkozott azokra hivatalból. A második kódexre hivatkoztak az illetékes hatóságok, de az említett bíróság utóbbit figyelmen kívül hagyta, hiszen nem volt már hatályban a tényállás idején.

- 27 Az illetékes hatóságok fellebbeztek ezen ítélet ellen a Corte d'appello di Roma előtt. Vitatták a polgári bíróságok hatáskörét, és arra hivatkoztak, hogy a támogatás kifizetését illetően semmilyen kötelezettség nem terhelte őket, valamint első ízben másodlagosan előadták, hogy ilyen kötelezettség a harmadik kódex 3. cikke alapján csak a beruházás 15%-os határáig állt fenn.
- 28 A Corte d'appello di Roma 1994. május 6-i ítéletével elutasította e fellebbezést, és helybenhagyta a Tribunale civile e penale di Roma határozatát.
- 29 1995. január 19-i feljegyzésében az Avvocatura Generale dello Stato elemezte a Corte d'appello di Roma ítéletét, és arra a következtetésre jutott, hogy azt az indokolási és jogi szabályoknak megfelelően hozták. Következésképpen az illetékes hatóságok nem kérték az ítélet megsemmisítését. Mivel a szóban forgó ítéletet nem támadták meg, 1995. február 28-án jogerőre emelkedett.
- 30 Mivel a támogatást továbbra sem fizették ki, a Lucchini keresetét követően 1995. november 20-án a Tribunale civile e penale di Roma elnöke kötelezte az illetékes hatóságokat a Lucchininek járó összegek kifizetésére. E végzést ideiglenesen végrehajthatóvá nyilvánították, és 1996 februárjában a Lucchini elérte a MICA bizonyos javainak, különösen egyes szolgálati gépjárműveinek a lefoglalását a végzés végrehajtásának elmaradása miatt.
- 31 Következésképpen a MICA főigazgatójának 1996. március 8-i 17975. sz. rendelete alapján a Lucchininek 765 millió ITL összegű tőketámogatást és kamattámogatás formájában 367 millió ITL-t nyújtottak a Corte d'appello di Roma ítéletének végrehajtása érdekében. E rendelet pontosította, hogy e támogatások egészben vagy részben visszavonhatók, különösen „az említett támogatások nyújtása vagy folyósítása érvényességére vonatkozóan kedvezőtlen közösségi határozatok esetén”. 1996.

március 22-én kifizették ezen 1132 millió ITL összegű támogatásokat, és 1996. április 16-án 601,375 millió ITL-lel toldották meg törvényes kamat címén.

A Bizottság és az olasz hatóságok közötti levélváltás

- 32 A Bizottság az olasz hatóságokhoz 1996. július 15-én küldött feljegyzésében a 90/555 határozat ellenére megjegyezte:

„[...] a [Corte d'appello di Roma] 1994. május 6-i ítéletét követően, amely figyelmen kívül hagyva a közösségi jog legalapvetőbb elveit, megállapította, hogy [Lucchini] jogosult a Bizottság által már összeegyeztethetetlennek nyilvánított támogatásokra, az [illetékes] hatóságok mivel nem találták célszerűnek, hogy a semmítőszékhez forduljanak, ugyanezen év áprilisában engedélyezték az említett támogatásokat, amelyek összeegyeztethetetlenek a közös piaccal.”

- 33 Az illetékes hatóságok az 1996. július 26-i feljegyzésben válaszoltak, amelyben megállapították, hogy a támogatásokat „a visszavonás jogának fenntartásával” engedélyezték.

- 34 A Bizottság az 1996. szeptember 16-i 5259. sz. feljegyzésben kifejezésre juttatta azon véleményt, amely szerint az illetékes hatóságok azáltal, hogy kifizették a Lucchininek a már a 90/555 határozattal a közös piaccal összeegyeztethetetlennek nyilvánított támogatásokat, megsértették a közösségi jogot, és ugyanezen hatóságokat felhívta arra, hogy tizenöt napos határidőn belül fizetessék vissza a szóban forgó támogatásokat, és egy hónapon belül közöljék vele az e határozatnak való megfelelés végett hozott konkrét intézkedéseket. Arra az esetre, ha az említett hatóságok

kivonják magukat ezen rendelkezés alól, a Bizottság azt tervezte, hogy megállapítja a kötelezettségszegést az ESZAK-Szerződés 88. cikke alapján, és felhívta az illetékes hatóságokat, hogy az ESZAK-Szerződés 88. cikkének első bekezdése alapján tíz munkanapos határidőn belül terjesszék elő esetleges újabb észrevételeiket.

A támogatás visszavonása

- 35 A MICA 1996. szeptember 20-i 20357. sz. rendeletével visszavonta az 1996. március 8-i 17975. sz. rendeletet, és elrendelte a referencia-kamatlábnak megfelelő kamatokkal növelt 1132 millió ITL és a pénzügyi inflációval növelt 601,375 millió ITL Lucchini általi visszafizetését.

A kérdést előterjesztő bíróság előtti eljárás

- 36 1996. november 16-i keresetével a Lucchini megtámadta a 20357. sz. rendeletet a Tribunale amministrativo regionale del Lazio előtt. Utóbbi az 1999. április 1-jei ítéletével helyt adott a Lucchini keresetének, mivel úgy vélte, hogy azon előjogokat, amelyek lehetővé teszik a közigazgatási szerv számára a jogellenesség vagy alapvető hiba miatt érvénytelen saját aktusai visszavonását, a jelen esetben behatárolta a Corte d'appello di Roma jogerőssé vált ítéletével megállapított támogatás nyújtására vonatkozó jog.
- 37 A MICA nevében eljáró Avvocatura Generale dello Stato fellebbezett a Consiglio di Stato (Államtanács) előtt 1999. november 2-án, különösen azon jogalapra hivatkozva, amely szerint az azonnal alkalmazandó közösségi jognak – beleértve mind a harmadik kódexet, mind a 90/555 határozatot – elsőbbséget kellett élveznie a Corte d'appello di Roma ítéletének ítélt dolog hatályához képest.

38 A Consiglio di Stato megállapította az ezen ítélet és a 90/555 határozat közötti összeütközés fennállását.

39 A Consiglio di Stato szerint nyilvánvaló, hogy az illetékes hatóságok időben hivatkozhattak volna és kellett volna hivatkozniuk a 90/555 határozat létezésére a Corte d'appello di Roma által eldöntött jogvitában, amelyben a vita a többek között a támogatás azon tény miatti ki nem fizetésének jogszerűségére vonatkozott, hogy a támogatás nyújtását a Bizottság jóváhagyásától tették függővé. Következésképpen, mivel az illetékes hatóságok lemondtak a Corte d'appello di Roma által meghozott ítélet megtámadásáról, nem kétséges, hogy ezen ítélet *res iudicata* lett, és hogy ezen jogerő vonatkozik a támogatás közösségi joggal való összeegyeztethetőségének a kérdésére, legalábbis az ítélet kihirdetésénél korábbi közösségi határozatokra vonatkozóan. Az anyagi jogerőre tehát elvileg a 90/555 határozattal szemben is hivatkozni lehet, amelyet a jogvita eldöntése előtt hoztak.

40 E körülmények között a Consiglio di Stato az eljárás felfüggesztéséről határozott és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Vajon a közvetlenül alkalmazható közösségi jog elsőbbségének, a jelen ügy tekintetében a [harmadik kódex], a [...] [90/555] határozat, valamint az olasz kormányt a támogatások visszatéríttetésére felszólító 5259. sz. [feljegyzés] által – mind olyan aktusok, amelyek értelmében elfogadásra került a jelen keresettel megtámadott, visszatéríttetésre felszólító határozat (vagyis a [...] 20357. sz. határozat [...]) által – megállapított elve értelmében jogilag lehetséges és kötelező-e a támogatás visszatéríttetése a nemzeti közigazgatás által egy magánjogi kedvezményezettől, ha a szóban forgó támogatásnak a feltétlen kifizetési kötelezettségét megállapító polgári jogi határozat jogerőssé vált?

- 2) Vagy, tekintetbe véve azt az elvet, amely szerint a támogatás visszatéríttetésre vonatkozó határozat a közösségi jog által szabályozott, de végrehajtása és az ezzel kapcsolatos visszatéríttetési eljárás, vonatkozó közösségi rendelkezések hiányában, a nemzeti jog szabályozása alá tartozik (a 205-215/82. sz., Deutsche Milchkontor [és társai] egyesített ügyekben 1983. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 1983., 2633. o.]), vajon a visszatéríttetési eljárás nem válik-e jogilag lehetetlenné egy konkrét jogerőssé vált bírósági határozat miatt ([olasz] polgári törvénykönyv 2909. cikk), amely magánjogi személy és a közigazgatás között állapítja meg a jogviszonyt, és a közigazgatást ennek tiszteletben tartására kötelezi?”

A Bíróság hatásköréről

- 41 Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a Bíróság továbbra is hatáskörrel rendelkezik az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés eldöntésére az ESZAK-Szerződés, valamint az annak alapján hozott aktusok értelmezésére és alkalmazására vonatkozóan, még ha e kérdések az ESZAK-Szerződés lejárta után merültek is fel. Bár e Szerződés 41. cikkét már nem lehet alkalmazni ilyen körülmények között a Bíróság hatáskörének megalapozásához, ellentétes lenne a Szerződések céljával és koherenciájával, valamint összeegyeztethetetlen a közösségi jogrend folytonosságával, hogy a Bíróságnak ne legyen joga az ESZAK-Szerződéshez kapcsolódó olyan jogszabályok egységes értelmezését biztosítani, amelyek az utóbbi lejárta követően is joghatást fejtenek ki (lásd ebben az értelemben a C-221/88. sz. Busseni-ügyben 1990. február 22-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-495. o.] 16. pontját). Az észrevételeket előterjesztő felek egyike sem vitatta egyébként e tekintetben a Bíróság hatáskörét.
- 42 Egyéb okok miatt a Lucchini vitatja azonban az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatóságát. Az ezzel kapcsolatban általa hivatkozott elfogadhatatlansági kifogások az értelmezendő közösségi jogszabály hiányán, a Bíróság a nemzeti bíróság ítéletének, illetve az olasz polgári törvénykönyv 2909. cikkének értelmezésére vonatkozó hatáskörének hiányán, továbbá azon tényen alapulnak, hogy a kérdések hipotetikus jellegűek.

43 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EK 234. cikkben említett eljárás keretében, amely a nemzeti bíróságok és a Bíróság feladatainak világos szétválasztásán alapul, az ügy konkrét tényállásának megítélése a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik. Ugyancsak kizárólag az ügyben eljáró és határozathozatalra hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik annak megítélése, hogy – tekintettel az ügy különleges jellemzőire – ítélete meghozatalához szükségesnek tartja-e az előzetes döntéshozatalt, és ha igen, a Bíróságnak feltett kérdései relevánsak-e. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdések a közösségi jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság – főszabály szerint – köteles határozatot hozni (lásd különösen a C-326/00. sz. IKA-ügyben 2003. február 25-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-1703. o.] 27. pontját; a C-145/03. sz. Keller-ügyben 2005. április 12-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-2529. o.] 33. pontját és a C-419/04. sz. Conseil général de la Vienne ügyben 2006. június 22-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-5645. o.] 19. pontját).

44 A Bíróság mindazonáltal azt is kimondta, hogy kivételes esetekben jogosult saját hatáskörének megállapítása céljából megvizsgálni azokat a körülményeket, amelyek mellett a nemzeti bíróság hozzá fordult (ebben az értelemben lásd a 244/80. sz. Foglia-ügyben 1981. december 16-án hozott ítélet [EBHT 1981., 3045. o.] 21. pontját). Csak akkor utasíthatja el a határozathozatalt a nemzeti bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről, ha a közösségi jog kért értelmezése nyilvánvalóan nem áll kapcsolatban az alapjogvita tényeivel vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azon ténybeli és jogi körülmények, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a feltett kérdésekre hasznos módon válaszolhasson (lásd különösen a C-379/98. sz. PreussenElektra-ügyben 2001. március 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-2099. o.] 39. pontját és a C-390/99. sz., Canal Satellite Digital ügyben 2002. január 22-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-607. o.] 19. pontját, valamint a fent hivatkozott Conseil général de la Vienne ügyben hozott ítélet 20. pontját).

45 Meg kell állapítani, hogy a jelen esetben nem erről van szó.

46 Egyértelmű ugyanis, hogy az előzetes döntéshozatal iránti jelen kérelem közösségi jogi jogszabályokra vonatkozik. A Bíróságtól a jelen esetben nem a nemzeti jog vagy

valamely nemzeti bíróság ítéletének értelmezését kérik, hanem annak pontosítását, hogy a nemzeti bíróságok mennyiben kötelesek a közösségi jog alapján figyelmen kívül hagyni a nemzeti jogot. Ezért úgy tűnik, hogy a feltett kérdések kapcsolatban állnak az alapjogvitának a kérdést előterjesztő bíróság által meghatározott tárgyával, és hogy a feltett kérdésekre adott válasz hasznos lehet e bíróság számára, hogy eldönthesse, megsemmisíti-e, vagy sem a szóban forgó támogatások visszatéríttetése végett hozott intézkedéseket.

- 47 A Bíróságnak tehát van hatásköre a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelemről határozni.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

- 48 Kérdéseivel – amelyeket együtt kell megvizsgálni – a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy ellentétes-e a közösségi joggal az anyagi jogerő elvét megállapító olyan nemzeti jogi rendelkezés alkalmazása, mint az olasz polgári törvénykönyv 2909. cikke, amennyiben annak alkalmazása akadályozza a közösségi jog megsértésével adott állami támogatás visszatéríttetését, amelynek a közös piaccal való összeegyeztethetetlenségét jogerőssé vált bizottsági határozat állapította meg.
- 49 Ezzel összefüggésben előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a közösségi jogrendben a nemzeti bíróságok hatásköre korlátozott mind az állami támogatások terén, mind a közösségi jogi aktusok érvénytelenségére vonatkozóan.

A nemzeti bíróságok állami támogatásokra vonatkozó hatásköréről

- 50 A nemzeti bíróságokhoz lehet fordulni az állami támogatásokra vonatkozó olyan jogvitákban, amelyek az EK 87. cikk (1) bekezdésében említett támogatások fogalmának értelmezésére és alkalmazására kötelezik őket, különösen annak eldöntése végett, hogy az EK 88. cikk (3) bekezdése előzetes vizsgálati eljárásának figyelembevétele nélkül bevezetett valamely állami intézkedést annak alá kellene-e vetni, vagy sem (a 78/76. sz. Steinike & Weinlig-ügyben 1977. március 22-én hozott ítélet [EBHT 1977., 595. o.] 14. pontja, és a C-354/90. sz. Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires és Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon ügyben 1991. november 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-5505. o.] 10. pontja). Ugyanígy annak eldöntése, hogy a harmadik kódex 6. cikke által megállapított előzetes vizsgálati eljárás figyelembevétele nélkül bevezetett valamely állami intézkedést alá kellett-e annak vetni, a nemzeti bíróságot az ESZAK-Szerződés 4. cikkének c) pontjában és az említett harmadik kódex 1. cikkében említett támogatás fogalmának értelmezésére vezetheti (analógia útján lásd a C-390/98. sz. Banks-ügyben 2001. szeptember 20-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-6117. o.] 71. pontját).
- 51 A nemzeti bíróságok viszont nem rendelkeznek hatáskörrel arra, hogy valamely támogatás közös piaccal való összeegyeztethetőségéről döntsenek.
- 52 Az állandó ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a támogatási intézkedések vagy a támogatási programok közös piaccal való összeegyeztethetőségének mérlegelése a közösségi bíróság ellenőrzése mellett eljáró Bizottság kizárólagos hatáskörébe tartozik (lásd a fent hivatkozott Steinike & Weinlig-ügyben hozott ítélet 9. pontját, a fent hivatkozott Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires és Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon ügyben hozott ítélet 14. pontját, valamint a C-9/94. sz., SFEI és társai ügyben 1996. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-3547. o.] 42. pontját).

A nemzeti bíróságoknak a közösségi jogi aktusok érvénytelenségére vonatkozó hatásköréről

- 53 Bár a nemzeti bíróságoktól főszabály szerint kérni lehet valamely közösségi jogi aktus érvényességének vizsgálatát, nem rendelkeznek azonban hatáskörrel arra, hogy maguk állapítsák meg a közösségi intézmények jogi aktusainak érvénytelenségét (a 314/85. sz. Foto-Frost ügyben 1987. október 22-én hozott ítélet [EBHT 1987., 4199. o.] 20. pontja). Tehát csak a Bíróság rendelkezik hatáskörrel valamely közösségi jogi aktus érvénytelenségének megállapítására (a C-143/88. és C-92/89., Zuckerfabrik Süderdithmarschen és Zuckerfabrik Soest egyesített ügyekben 1991. február 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-415. o.] 17. pontja, valamint a C-344/04. sz., IATA és ELFAA ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-403. o.] 27. pontja). E kizárólagos hatáskör egyébként az ESZAK-Szerződés 41. cikkéből is kifejezetten következik.
- 54 Továbbá az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a közösségi intézmények által elfogadott valamely olyan határozat, amelyet annak címzettje nem támadott meg az EK 230. cikk ötödik bekezdésében előírt határidőn belül, vele szemben jogerőssé válik (lásd többek között a C-188/92. sz. TWD Textilwerke Deggendorf ügyben 1994. március 9-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-833. o.] 13. pontját és a C-241/01. sz. National Farmers' Union ügyben 2002. október 22-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-9079. o.] 34. pontját).
- 55 A Bíróság azt is megállapította, hogy kizárt valamely bizottsági határozat tárgyát képező állami támogatás olyan kedvezményezettje számára – amely azon tagállamban rendelkezik illetőséggel, amely e határozat közvetlen címzettje –, aki minden kétséget kizáróan megtámadhatta e határozatot, és aki hagyta, hogy leteljen az e tekintetben az EK 230. cikk ötödik albekezdésében előírt jogvesztő határidő – azon lehetőség, hogy megkérdőjelezze e határozat jogszerűségét a nemzeti bíróságok előtt a nemzeti hatóságok által e határozat végrehajtására hozott intézkedésekkel szemben indított jogorvoslati eljárás során (lásd a fent hivatkozott TWD Textilwerke Deggendorf ügyben hozott ítélet 17. és 20. pontját, valamint a fent hivatkozott National Farmers' Union ügyben hozott ítélet 35. pontját). Ugyanezen elvek *mutatis mutandis* szükségképpen alkalmazandók az ESZAK-Szerződés alkalmazási körében.

- 56 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság joggal utasította el a 90/555 határozat – amely határozatot a Lucchini az ESZAK-Szerződés 33. cikke alapján annak közzétételétől számított egy hónapos határidőn belül megtámadhatott volna, amit nem tett meg – érvényességére vonatkozó kérdés Bíróság elé való terjesztését. Ugyanezen okok miatt nem lehet elfogadni a Lucchini javaslatát, aki másodlagosan azt kéri, hogy a Bíróság esetleg hivatalból vizsgálja meg ugyanezen határozat érvényességét.

A nemzeti bíróságoknak az alapügyben való hatásköréről

- 57 Az előző megállapításokból következik, hogy sem a Tribunale civile e penale di Roma, sem a Corte d'appello di Roma nem rendelkezett hatáskörrel ahhoz, hogy döntsön a Lucchini által kért állami támogatások közös piaccal való összeegyeztethetőségéről, és hogy e bíróságok közül egyik sem érvényteleníthette az ezen támogatásokat a közös piaccal összeegyeztethetetlennek nyilvánító 90/555 határozatot.
- 58 E tekintetben egyébként azt is meg lehet állapítani, hogy a Corte d'appello di Roma azon ítélete, amelynek anyagi jogerejére hivatkoznak, akárcsak a Tribunale civile e penale di Roma ítélete, nem szól kifejezetten a Lucchini által kért állami támogatások közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről, illetve a 90/555 határozat érvényességéről.

Az olasz polgári törvénykönyv 2909. cikkének alkalmazásáról

- 59 A nemzeti bíróság szerint az olasz polgári törvénykönyv 2909. cikkével nemcsak az ellentétes, hogy egy második eljárásban újra felvessenek olyan jogalapokat,

amelyeket már kifejezetten véglegesen eldöntöttek, hanem az is, hogy olyan kérdésekkel foglalkozzanak, amelyeket már a korábbi eljárásban felhozhattak volna, és ezt nem tették meg. E rendelkezés ilyen értelmezése többek között azon következménnyel járhat, hogy valamely nemzeti bíróság határozatának olyan jogkövetkezményeket tulajdonítanak, amelyek meghaladják a szóban forgó bíróság hatáskörének a közösségi jogból eredő korlátait. Egyértelmű, amint azt a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy az e módon értelmezett fenti rendelkezés alkalmazása megakadályozná a közösségi jog alkalmazását, amennyiben lehetetlenné tenné a közösségi jog megsértésével nyújtott állami támogatás visszatéríttetését.

- 60 Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróságok kötelesek a nemzeti jog rendelkezéseit lehetőség szerint úgy értelmezni, hogy oly módon alkalmazhassák őket, ami hozzájárul a közösségi jog végrehajtásához.
- 61 Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik továbbá, hogy a közösségi jogi rendelkezéseket – hatáskörének keretei között – alkalmazni hivatott nemzeti bíróság köteles biztosítani e normák teljes érvényesülését, szükség esetén – saját hatáskörénél fogva – eltekintve a nemzeti jogszabályok közösségi joggal ellentétes rendelkezéseinek alkalmazásától (lásd többek között a 106/77. sz. Simmenthal-ügyben 1978. március 9-én hozott ítélet [EBHT 1977., 629. o.] 21-24. pontját; a 130/78. sz. Salumificio di Cornuda ügyben 1979. március 8-án hozott ítélet [EBHT 1979., 867. o.] 23-27. pontját; és a C-213/89. sz., Factortame és társai ügyben 1990. június 19-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-2433. o.] 19-21. pontját).
- 62 Amint a jelen ítélet 52. pontjában megállapításra került, a támogatási intézkedések vagy a támogatási programok közös piaccal való összeegyeztethetőségének mérlegelése a közösségi bíróság ellenőrzése mellett eljáró Bizottság kizárólagos hatáskörébe tartozik. E szabály a közösségi jog elsőbbsége elvének következtében kötelező a belső jogrendben.

- 63 Következésképpen az előterjesztett kérdésekre adandó válasz az, hogy a közösségi joggal ellentétes a *res iudicata* elvét megállapító olyan nemzeti jogi rendelkezés alkalmazása, mint az olasz polgári törvénykönyv 2909. cikke, amennyiben annak alkalmazása akadályozza a közösségi jog megsértésével adott állami támogatás visszatéríttetését, amelynek a közös piaccal való összeegyeztethetlenségét jogerőssé vált bizottsági határozat állapította meg.

A költségekről

- 64 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

Ellentétes a közösségi joggal a *res iudicata* elvét megállapító olyan nemzeti jogi rendelkezés alkalmazása, mint az olasz polgári törvénykönyv (codice civile) 2909. cikke, amennyiben annak alkalmazása akadályozza a közösségi jog megsértésével nyújtott állami támogatás visszatéríttetését, amelynek a közös piaccal való összeegyeztethetlenségét az Európai Közösségek Bizottságának jogerőssé vált határozata állapította meg.

Aláírások

